

УДК 378.147.

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3\(49\)-172-179](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3(49)-172-179)

Бондарчук Вікторія Василівна ад'юнкт, кафедра практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, тел.: (097) 224-45-88, <https://orcid.org/0000-0001-9029-6113>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У СТУДІЇ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація. Фахівці цивільного захисту відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки населення під час надзвичайних ситуацій. Від їхньої професійної підготовки, особистісних якостей та соціальних навичок залежить ефективність виконання завдань, рівень довіри суспільства та здатність до швидкого реагування в екстремальних умовах. Окрім технічної та спеціальної підготовки, важливим аспектом професійного становлення майбутніх фахівців цивільного захисту є формування таких соціальних якостей, як емоційна стійкість, комунікативна компетентність, лідерські здібності, здатність до співпраці та ефективного прийняття рішень у стресових ситуаціях.

Одним із інноваційних підходів до розвитку цих якостей є впровадження елементів акторської майстерності в освітній процес. Студія акторської майстерності створює сприятливі умови для розвитку емоційної виразності, впевненості у собі, навичок невербальної комунікації та імпровізації, що є важливими для майбутніх фахівців цивільного захисту.

У дослідженні розглянуто організаційно-педагогічні умови, які забезпечують ефективне формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності: використання засобів неформальної освіти у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту та реалізацію відповідного методичного забезпечення; підвищення мотивації здобувачів, залучення майбутніх фахівців служби цивільного захисту до творчої діяльності у Студії акторської майстерності, впровадження тренінгу «Розвиток соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності» для формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту.

Доведено, що ці логічно поєднані, взаємозумовлені та взаємопов'язані організаційно-педагогічні умови забезпечують ефективність формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту необхідних для ефективного виконання їхніх функціональних обов'язків.

Ключові слова: умова, організаційно-педагогічна умова, соціальні і професійно важливі якості, Студія акторської майстерності, майбутні фахівці цивільного захисту.

Bodnarchuk Victoriia Vasylivna adjunct at Department of Practical Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety, Lviv, tel.: (097) 224-45-88, <https://orcid.org/0000-0001-9029-6113>

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF SOCIAL AND PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES OF FUTURE CIVIL DEFENSE SPECIALISTS IN THE STUDIO OF ACTING SKILLS

Abstract. Civil defense specialists are key in ensuring the population's safety during emergencies. The effectiveness of task performance, the level of public trust, and the ability to respond quickly in extreme conditions depend on their professional training, personal qualities, and social skills. In addition to technical and special training, an important aspect of the professional development of future civil defense specialists is the formation of such social qualities as emotional stability, communicative competence, leadership skills, and the ability to cooperate and make effective decisions in stressful situations.

One of the innovative approaches to developing these qualities is to implement elements of acting into the educational process. The Studio of Acting Skills creates favorable conditions for the development of emotional expressiveness, self-confidence, non-verbal communication skills and improvisation, which are important for future civil defense specialists.

The article deals with the organizational and pedagogical conditions that ensure the effective formation of social and professionally important qualities of future civil defense specialists in the Studio of Acting Skills, namely: the use of non-formal education while training future civil defense specialists and the implementation of appropriate methodological support; increasing the motivation of applicants, involving future civil defense specialists in creative activities in the Studio of Acting Skills; and implementing the training “Development of social and professionally important qualities in the Studio of Acting Skills” to form social and professionally important qualities of future civil defense specialists.

It is proven that these logically combined, interrelated and interconnected organizational and pedagogical conditions ensure the effectiveness of the formation of social and professionally important qualities of future civil defense specialists necessary for the effective performance of their functional duties.

Keywords: condition, organizational and pedagogical condition, social and professionally important qualities, Studio of Acting Skills, future civil defense specialists.

Постановка проблеми. Ефективна система цивільного захисту є запорукою безпеки населення, збереження життів та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій. У сучасних умовах зростання кількості надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру питання підготовки фахівців цивільного захисту набуває особливої актуальності.

Розвиток сучасних технологій, змінення кліматичних умов, збройні конфлікти та інші фактори вимагають нових підходів до підготовки спеціалістів у цій сфері. Підготовка кадрів повинна враховувати як класичні методи управління в кризових ситуаціях, так і новітні технології, включаючи цифрові системи моніторингу, моделювання та прогнозування загроз.

Вивчення науково-педагогічних джерел із проблеми нашого дослідження показало, що ефективність формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту значною мірою залежить від створення необхідних організаційно-педагогічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в обґрунтування поняття «педагогічна умова» зробили А. Алексюк, О. Бойко, І. Зязюн, А. Капля, А. Литвин, В. Манько, О. Пехота, Л. Руденко та ін. Це поняття у науково-педагогічних дослідженнях стосується різних проблем навчально-виховного процесу, що можуть бути вирішені в разі забезпечення певних умов. Так, у дослідженні О. Бойка визначено організаційно-педагогічні і методичні умови формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти військового профілю; А. Окаєвич досліджує педагогічні умови формування емоційно-вольової стійкості у майбутніх офіцерів Збройних Сил України, а Л. Руденко та Р. Лашта – педагогічні умови формування у них професійної рефлексії. Н. Кибальна розглядає педагогічні умови, що позитивно впливають на ефективність і результативність процесу виховання професійної відповідальності у майбутніх фахівців цивільного захисту.

Метою статті є обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності.

Виклад основного матеріалу. Перед системою професійної освіти постає не лише мета підготовки висококваліфікованого фахівця, але й створення умов для розвитку й становлення його особистості. Ефективність освітнього процесу залежить від умов, у яких він відбувається, а формування особистості, зокрема її соціальних і професійно важливих якостей неможливе без створення відповідних умов.

У словнику української мови «умова» визначається як: 1) необхідна обставина, яка уможливорює здійснення або створення чогось, сприяє чомусь; 2) правила, що існують або встановлені у певній сфері життєдіяльності та забезпечують якісну роботу чого-небудь; 3) обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь; 4) сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [1, с. 441].

Філософське трактування поняття «умова» пов'язано з відношенням предмета до явищ реальної дійсності, без яких він існувати не може: «те, від чого залежить щось інше (що зумовлюється); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), з наявності якого з необхідністю випливає існування даного явища» [2, с. 707]. Тобто сукупність певних умов утворює середовище для виникнення, існування і розвитку конкретного явища.

У психолого-педагогічній науці поняття «умова» визначає зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на досягнення певної мети. За визначенням Л. Лимаренко, педагогічні умови – це різнопланові обставини, які завжди спрямовані на професійне зростання майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки [3, с. 252], а організаційно-педагогічні умови – взаємопов'язані елементи цілісної системи, об'єктивно складені чи суб'єктивно створені, які сприяють досягненню поставленої педагогічної мети, вирішенню завдань й охоплюють освітнє середовище, обставини педагогічного процесу, діяльність суб'єктів, зміст навчання, форми, методи та технології навчально-виховної взаємодії особистостей учасників освітнього процесу [3, с. 254-255].

Результати аналізу наукової літератури (О. Бойко, А. Капля, Н. Кибальна, Л. Лимаренко, В. Манько, А. Окаєвич, Л. Руденко та ін.) дають підстави стверджувати, що педагогічні умови стосуються всіх складових навчально-виховного процесу, що зумовлює різноманітні підходи до цього поняття; відображають особливості організації освітнього процесу та визначають його результати, а також результати розвитку особистості, забезпечують можливість їх покращення шляхом застосування інноваційних технологій та новітніх методик.

Узагальнюючи результати аналізу наукової літератури, ми опираємось на авторитетну думку А. Литвина, який визначає організаційно-педагогічні умови як «сукупність спеціально спроектованих можливостей (обставин) змісту, форм, методів навчально-виховного процесу, що забезпечують ефективне управління функціонуванням і розвитком процесуальної складової освітньої системи та якості навчання (професійної підготовки)» [4, с. 46]. Це дало підстави визначити **організаційно-педагогічні умови формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності** як сукупність чинників та обставин, що базуються на інтересах і можливостях здобувачів освіти, потребах до самовдосконалення і саморозвитку, сприяють вихованню висококваліфікованих фахівців з належним рівнем розвитку соціальних і професійно важливих якостей, необхідних для успішного виконання функціональних обов'язків. Вони передбачають: використання засобів неформальної освіти у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту та реалізацію відповідного методичного забезпечення; підвищення мотивації здобувачів, залучення майбутніх фахівців служби цивільного

захисту до творчої діяльності у Студії акторської майстерності, впровадження тренінгу «Розвиток соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності» для формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту.

Перша організаційно-педагогічна умова – *використання засобів неформальної освіти у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту та реалізація відповідного методичного забезпечення*, що сприяє інтеграції практичного досвіду, розвитку комунікативних, лідерських та інших соціальних і професійно важливих якостей, необхідних для успішної фахової діяльності фахівців цивільного захисту.

Використання засобів неформальної освіти у підготовці майбутніх фахівців цивільного захисту є сучасною тенденцією, спрямованою на підвищення якості їхньої професійної підготовки, формування ключових компетентностей та адаптацію до викликів реального середовища. Неформальна освіта, яка здійснюється у мистецьких гуртках, студіях, художніх колективах, сприяє реалізації майбутніх фахівців не уявно, а фактично, оскільки під час цієї діяльності їм пропонуються певні завдання, для вирішення яких потрібно застосовувати самостійний творчий пошук, уяву, що, своєю чергою, активізує когнітивні процеси і підвищення рівня акторської майстерності. Це систематична, послідовна, цілеспрямована мистецько-освітня діяльність, що виконується в умовах відповідного соціокультурного середовища та позитивного ставлення професорсько-викладацького складу ЗВО до збагачення формальної освіти студентів неформальною мистецькою.

Але ця робота не буде успішною без розроблення і впровадження відповідного методичного забезпечення, що є ключовим елементом, який сприяє організації ефективного виховного процесу, розвитку акторських здібностей учасників Студії та досягненню поставленої педагогічної мети – формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту. Методичне забезпечення містить комплекс методик, інструментів і матеріалів, спрямованих на формування творчих, інтелектуально-пізнавальних, мнемічних, емоційно-вольових, організаційно-управлінських, комунікативних та розвиток психофізіологічних якостей у здобувачів освіти.

Мета та завдання методичного забезпечення полягає у забезпеченні системного та поетапного формування соціальних і професійно важливих якостей учасників Студії через формування навичок сценічного самовираження, розвиток акторської техніки (жести, міміка, пластика, голос, дикція), формування навичок роботи в колективі (партнерство, взаємодія на сцені), навчання імпровізації та здатності адаптуватися до різних сценічних ситуацій, поглиблення знань про театральне мистецтво, драматургію, режисуру, тощо.

Друга організаційно-педагогічна умова – *залучення майбутніх фахівців служби цивільного захисту до творчої діяльності у Студії акторської*

майстерності, метою якого є стимулювання їхнього особистісно-професійного розвитку шляхом задоволення соціокультурних і освітньо-професійних потреб, морально-духовного, соціального й мистецького розвитку, що передбачає активізацію внутрішнього творчого потенціалу людини; гармонізацію психоемоційного й фізичного стану здобувача освіти; розвиток його індивідуальності; виховання національної свідомості, формування навичок продуктивного проведення вільного часу; активне й діяльне засвоєння різних видів мистецтва та прогнозування можливостей їх використання в професійних ситуаціях.

Залучення майбутніх фахівців служби цивільного захисту до музичної, хореографічної, літературної та театральної мистецької діяльності у Студії акторської майстерності є важливою умовою розвитку їхніх соціальних, психологічних і професійних якостей, оскільки акторська майстерність не лише формує творчі здібності, а й сприяє вдосконаленню комунікативних навичок, розвитку емоційної стійкості, адаптивності, лідерських якостей та вміння працювати у команді, саме ці компетентності є ключовими для фахівців, які працюють у стресових і надзвичайних умовах.

Третя організаційно-педагогічна умова – *впровадження тренінгу «Розвиток соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності» для формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту.*

У Студії акторської майстерності тренінги спрямовані на опанування основних елементів майстерності актора та є ефективною формою індивідуальної та колективної роботи, під час яких учасники Студії вдосконалюють себе: своє тіло, голос, міміку, слово, активізуючи когнітивні процеси, розвиваючи емоційно-вольову сферу, рефлексивні здатності, тощо [5].

Мета тренінгу «Розвиток соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності» полягає у формуванні емоційної стійкості, розвитку комунікативних навичок (вироблення умінь активного слухання, прилаштування до партнера за допомогою невербальної комунікації, тощо) та навичок роботи у команді, підвищенні самооцінки та впевненості, розвитку креативного мислення та адаптивності. Тренінг спрямований на вияв у здобувачів в позааудиторній виховній роботі ініціативності, інноваційного мислення і креативності, здатності творчо підходити до вирішення складних питань, зокрема професійних. Він допомагає учасникам у пізнанні самих себе; формує мотивацію до постійного саморозвитку та самовдосконалення та сприяє вияву їхнього особистісного потенціалу, прагнення до якомога повнішого розкриття і розвитку своїх внутрішніх ресурсів під час роботи над роллю, обговорення драматургії п'єси, розкриття особливостей персонажу, що втілюється, тощо.

Такий підхід до роботи з акторами Студії сприяє їхній самореалізації у майбутній професійній діяльності [6]. Завдяки тренінгу у Студії акторської

майстерності створюється інтерактивне середовище, де майбутні фахівці цивільного захисту можуть розвивати соціальні і професійно важливі якості, необхідні для ефективного виконання їхніх функціональних обов'язків (емоційну стійкість, комунікативні навички, навички командної роботи, лідерські якості, креативність і творчий потенціал, фізичну координацію і пластику тощо). Інтерактивне середовище Студії забезпечує комфортну атмосферу для експериментів, самовираження та самовдосконалення, що є основою для професійного становлення майбутніх фахівців цивільного захисту. Вони отримують практичний досвід, який допомагає їм бути впевненими, адаптивними та ефективними в реальних умовах роботи.

Висновки. Отже, організаційно-педагогічні умови забезпечують ефективність формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності є: використання засобів неформальної освіти у підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту та реалізацію відповідного методичного забезпечення; підвищення мотивації здобувачів, залучення майбутніх фахівців служби цивільного захисту до творчої діяльності у Студії акторської майстерності, впровадження тренінгу «Розвиток соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту у Студії акторської майстерності» для формування соціальних і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту. Зауважимо, що визначені умови логічно поєднані, взаємозумовлені та взаємопов'язані, що дає змогу цілеспрямовано й послідовно забезпечити результативність поставленої мети – розвивати соціальні і професійно важливі якості майбутніх фахівців цивільного захисту, необхідні для ефективного виконання їхніх функціональних обов'язків (емоційну стійкість, комунікативні навички, навички командної роботи, лідерські якості, креативність і творчий потенціал, фізичну координацію і пластику тощо).

Література:

1. Словник української мови в 11 томах. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 10, 1979. 658 с.
2. Філософський енциклопедичний словник / Гол. ред. кол. Шинкарук В. І. Київ : «Абрис», 2002. 744 с.
3. Лимаренко Л. І. Загальнопедагогічні засади діяльності студентського театру у системі професійної підготовки майбутніх педагогів : дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04. / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2016. 583 с.
4. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник. 3-є вид. доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. 90 с.
5. Городецька Нателла (2025). МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА ТА НЕЙРОПЛАСТИЧНІСТЬ: ЯК ВПРАВИ НА АБАКУС ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК МОЗКУ. Актуальні питання у сучасній науці No2(32)2025, с. 809-819 <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/20172> <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/20172/20144>
6. Tetsova O., Dudina O, Holovko, I. Master Training of Translation Specialists in the Context of the Postmodern Educational Paradigm. Postmodern Openings, 2022. № 13(1 Supl). P. 395-411. URL: <https://doi.org/10.18662/po/13.1Sup1/433> https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=jw5_ZE8AAAAJ&citation_for_view=jw5_ZE8AAAAJ:4DMP91E08xMC

References:

1. Bilodid I. K. (ed.). (1979). Slovnyk ukrainskoi movy v 11 tomakh. T. 10. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes. Vol. 10.] Kyiv : Naukova dumka. [in Ukrainian].
2. Shynkaruk V. I. (ed.). (2002). Filozofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary] . Kyiv : «Abrys». [in Ukrainian].
3. Lymarenko L. I. (2-16). Zahalnopedahohichni zasady diialnosti studentskoho teatru u systemi profesiinoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv : dys. ... d-ra ped. nauk 13.00.04. / Kherson. derzh. un-t. [General pedagogical principles of student theater activities in the system of future teachers' professional training : Thesis ... Doctor of Pedagogical Sciences 13.00.04. / Kherson State University]. Kherson. [in Ukrainian].
4. Lytvyn A. V.(2022). Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy» : prakt. posibnyk [Methodological principles of the concept of “pedagogical conditions”: practical manual]. Lviv : LDUBZhD. [in Ukrainian].
5. Horodetska Natella (2025). MENTAL ARITHMETIC AND NEUROPLASTICITY: HOW ABACUS EXERCISES AFFECT BRAIN DEVELOPMENT. Current Issues in Modern Science No. 2(32) 2025, pp. 809-819 <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/20172> <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/20172/20144> [in Ukrainian].
6. Tetsova O., Dudina O, Holovko, I. Master Training of Translation Specialists in the Context of the Postmodern Educational Paradigm. Postmodern Openings, 2022. № 13(1 Supl). P. 395-411. URL: <https://doi.org/10.18662/po/13.1Sup1/433> https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=jw5_ZE8AAAAJ&citation_for_view=jw5_ZE8AAAAJ:4DMP91E08xMC